

ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ БАТЬКІВ І ВЧИТЕЛІВ ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

А. Лоза

Взаємодія членів сім'ї та шкільного колективу є дуже актуальною проблемою сучасної освіти. Адже дуже часто в роботі вчителя початкових класів ми маємо нагоду спостерігати нерозуміння проблем і хвилювань тих маленьких школярів, які сидять за партами. На жаль, дуже часто це проблеми кожної окремої родини.

Наші власні спостереження та досвід інших колег показують, що в організації сім'ї сьогодні багато чого йде не так. Наразі в суспільстві досить модними стали цивільні шлюби та значна кількість неповних сімей.

За останні майже три роки кількість сімей, які втратили годувальників внаслідок бойових дій, зростає з неймовірною швидкістю. Постійна економічна нестабільність породжує сім'ї, які опинилися за межею бідності або члени сім'ї яких утримують своїх близьких з-за кордону... І це лише короткий перелік проблем, з якими щохвилини стикається більшість українських родин. Дитина, яка народилася і виросла в такій середньостатистичній родині, несе весь тягар щоденного життя до школи [8].

Слід зазначити, що налагодження співпраці членів сім'ї та колективу школи передбачає участь в освітньому процесі закладу значної кількості друзів та партнерів, від взаємодії яких залежить позитивна соціалізація учня. У сім'ї та навчальному закладі дотримуються особистого прикладу, традицій, правил, норм, загальної дисципліни, спільних особистих інтересів тощо. Особливо важливими є традиції сім'ї, в якій виросли батьки та інші члени сім'ї, їхні знання, життєвий досвід, здібності до самоосвіти, саморозвитку тощо.

Сучасний заклад загальної середньої освіти має сприяти безперервному розвитку педагогічних знань членів сім'ї, використовуючи для цього різноманітні новітні технології та методи спільної взаємодії. Незважаючи ні на які обставини, проблеми взаємодії школи і сім'ї можуть бути вирішені. Це вимагає, щоб питання розвитку партнерської взаємодії становили основу культури спілкування педагогів та батьків.

Перш за все, вчитель сьогодні повинен розуміти, що культура сім'ї має бути недоторканою для нього, він не повинен втручатися в родинні стосунки. У виняткових випадках, коли з вини батьків або інших повнолітніх членів, у сім'ї нехтують інтересами дитини, створюється загроза її здоров'ю, життю та благополуччю, втручання в життя сім'ї може бути обгрунтовано.

По-друге, школа – це не батьківська хата, і сім'я ніколи не замінить школу. Звичайно, логіка навчання в школі може не збігається з логікою виховання сім'ї. Учитель повинен враховувати психологію дитинства і зростання дитини і, зводячи в одне ціле виховні сфери школи і сім'ї, ні в якому разі не намагатися замінити батьків і намагатися не сприймати шкільне життя як сімейне.

По-третє, школа не є частиною ринку, тому що не надає послуг, не обслуговує батьків. Школа є соціальним інститутом і має на меті передати духовні надбання людства та навчити дитину жити в сучасному світі [7, с.7].

Школа завжди прагнула до партнерської взаємодії з сім'єю, що включає удосконалення сімейного виховання, педагогічну просвіту батьків, нескінченне «переписування» з батьками щодо навчання. Міцний контакт з батьками підтримується лише тоді, коли обидві сторони розуміють, що лише спільними зусиллями можна створити умови для розвитку та гарної перспективи дитини. Загальна педагогічна обізнаність учителя допоможе налагодити той надійний місточок, по якому дитина буде прямувати у доросле життя. З огляду на це, педагог повинен знати: з якої сім'ї кожна дитина прийшла до школи, яка структура цієї сім'ї, яке становище сучасної української сім'ї, які тенденції визначають її розвиток. Оскільки саме це і зробить взаємодію вчителя з учнями та батьками конкретною, змістовною та ефективною [2].

Таким чином, щоб наблизитися до кожного учня класу, вчителю початкових класів необхідно:

- пізнати кожну дитину;
- знати, як вона думає, відчуває і сприймає;
- вивчати характер, бажання та інтереси дитини;
- вивчити унікальності її організму;
- якнайбільше зблизитися з сім'єю на основі співпраці,

взаємного спілкування, взаєморозуміння та взаємодопомоги.

Педагогіка партнерства, в Україні розпочата В. Сухомлинським, ґрунтується на співпраці педагогів і батьків. Нова українська школа проектує трикутник – вчитель, учень та батьки [4].

Часто партнерська взаємодія виходить за межі організації, що, звичайно, ускладнює її. Теоретичний аналіз літератури дав змогу визначити принципи, на яких базується педагогіка партнерства:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах;
- діалог – взаємодія – взаємоповага;
- розподілене лідерство;

– принципи соціального партнерства [5].

Розуміння цих принципів фахівцями є основою практичної реалізації партнерської взаємодії. Основними принципами такої взаємодії визначено добровільність, довгостроковість і взаємну відповідальність.

Коротко окреслимо їх сутність.

1. Добровільність трактується як можливість вільного вибору форм і ступеня залучення до взаємодії.

2. Довготривалість засвідчує націленість суб'єктів на сталий характер взаємодії і дає змогу здійснювати спільні стратегічні проєкти. Якщо ж взаємодія між навчальним закладом і сім'єю має хаотичний, хоча й інтенсивний характер (наприклад, за проведення певних локальних заходів, у яких батьки виступають у ролі учасників, а не організаторів), то її не можна називати партнерською.

3. Взаємна відповідальність. Відповідальність батьків і вчителів культивується, як і будь-яка інша риса особистості. Навчальний заклад повинен чітко визначити, який рівень відповідальності може нести та чи інша сім'я (той чи інший учитель), розподілити свою увагу та підтримку на сім'ї та диференційовані педагогічні доручення вчителям [11].

Навчальний процес у початковій школі виходить за його межі, не обмежуючись часом уроку та простором у класі. Взаємодія передбачає установа тисних взаємовідносин між учителем дітей та близькими родичами на поточному етапі навчального процесу початкової школи.

У чому переваги організації освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства?

По-перше, це сприяє створенню середовища, в якому найкраще розкривається потенціал кожного учня, розвивається його ініціатива та творчість. І це одне з головних надбань сучасного світу.

По-друге, спільний доступ задовольняє потребу у важливості, причетності та зменшує стрес, що зрештою допомагає функціонувати ефективніше.

По-третє, такий формат стосунків найкраще забезпечує розвиток особистості, освіти, виховання, підготовку до роботи, роль активного громадянина у вільному світі.

Здатність педагогів до спільної взаємодії трактується як здатність особистості влаштовувати стосунки з іншими на основі подібності, взаємної координації завдань у ситуації спільної діяльності. Основою цієї здатності є ефективні та позитивні навички професійного спілкування, а також навички соціальної взаємодії.

Позитивні комунікативні навички проявляються правильним, чітким, зрозумілим мовленням, емоційним співчуттям, умінням створити комфортні умови для спілкування. Це знаходить своє відображення у зацікавленості до партнера, позитивному виразу обличчя, посмішці, вмінні проявляти інтерес до співбесідника, вмінні дотепно пожартувати.

Навички соціальної взаємодії – це оволодіння вмінням працювати в команді в рівних умовах, брати відповідальність за індивідуальні спільні рішення, критично мислити.

Для ефективної реалізації принципів педагогіки партнерства у своїй практичній діяльності вчителю достатньо звернути увагу на те, що шкільне освітнє

середовище – це простір дитинства, який побудований на принципах рівності, діалогу та прийняття. Адже в школі дитина не тільки готується до самостійного життя, вона вже проживає чи не найкращі роки свого життя.

Переосмислення своєї ролі в педагогічному процесі потребує вдосконалення професійного мислення та професійної культури вчителя: постійного аналізу своєї педагогічної діяльності, орієнтації на самонавчання, саморефлексію [10].

Педагогіка партнерства базується на повазі та рівноправності всіх учасників, дотриманні встановлених норм та врахуванні ціннісних орієнтацій кожної сторони. Це активне залучення всіх учасників до виконання спільної роботи та готовність нести відповідальність за її результати.

Процес встановлення партнерства з батьками включає в себе наступне:

1. Застосування заходів, спрямованих на посилення батьківських прав. Під час спілкування з батьками необхідно уникати категоричного тону, який може викликати образи та гнів. Ідеалом повинні бути відносини, засновані на взаємоповазі. Їхня цінність полягає у розвитку почуття особистої відповідальності, самовпевненості та громадянського обов'язку вчителів і батьків.

2. Довіра до батьків. Це підвищує впевненість батьків у своїх педагогічних здібностях, рівень педагогічної культури та рівень активності у навчанні. Батьки психологічно готові підтримувати шкільні потреби. Навіть ті з них, які не мають педагогічної підготовки й освіти, із розумінням і відповідальністю ставляться до виховання дітей.

3. Педагогічний такт. Неприпустимість необачного втручання в життя сім'ї. Класний керівник – це авторитетна особа, але специфіка його роботи дозволяє стороннім бути свідками таємних стосунків. Незалежно від того, якою здається сім'я, вчитель має бути стриманим, ввічливим і не розголошувати таємниці сім'ї.

4. Життєстверджуючий, мажорний настрій. Вчитель реалізує завдання виховання, спирається на позитивні риси дитини, орієнтований на успішний розвиток особистості. Формування особистості дитини передбачає подолання труднощів і протиріч у її житті: загострений темперамент, акцентуації особистості, причинно-наслідкові зв'язки, вибіркоче ставлення дитини до виховних впливів. Все це не має викликати розгубленості вчителя [7, с. 8].

Партнерська взаємодія між вчителем і батьками передбачає швидкий обмін інформацією, координацію очікувань і механізмів їх реалізації, запобігання міжособистісної напруженості, конфліктів, усунення дискримінації та булінгу в освітньому середовищі.

Спільна взаємодія між учителем і батьками вимагає:

- чіткого зобов'язання спільно працювати над просуванням дитини власною освітньою траєкторією;
- частого двостороннього спілкування для створення позитивного навчального середовища для учня;
- індивідуального планування та розвитку для кожного учня, зустрічі з батьками, їх участь у наглядових радах та інформаційні розмови за допомогою різноманітних цифрових інструментів [5].

Реалізація принципу педагогіки партнерства між педагогами та батьками передбачає постійний двосторонній зворотній зв'язок між учасниками співпраці, чітке розмежування сфер відповідальності.

Враховуючи вищесказане, необхідно виділити наступні основні правила організації спільного спілкування вчителів і батьків:

- соціально-педагогічне партнерство педагогів і батьків, спрямоване на досягнення однієї мети – формування морально-духовної, висококомпетентної та освіченої особистості учня;

- єдність дій педагогів і батьків у питаннях навчання і виховання учнів;

- зміцнення та розвиток зв'язків між учителями та батьками для детального вивчення пізнавальної сфери та поведінки учня;

- рівномірно часте спілкування педагогів і батьків, засноване на свідомому прийнятті батьками вимог і правил роботи навчального закладу, а також на шанобливому ставленні педагогів до ідей і пропозицій батьків;

- запобігання конфліктним ситуаціям, дискримінації та булінгу, які супроводжують освітній процес;

- адаптація стосунків між педагогами та батьками, толерантність, розуміння, участь, відкритість, добровільність, здатність до взаємодії тощо.

Сьогодні існують різноманітні сучасні форми партнерської взаємодії педагогів і батьків. Зазвичай вони поділяються на традиційні та нетрадиційні.

Окреслимо традиційні форми партнерської взаємодії: батьківські збори, консультування, анкетування батьків; відвідування сімей вихованців удома; виставки дитячих робіт, виготовлених разом із батьками; спільні екскурсії, свята і ранки, дні відкритих дверей, дні спілкування, благодійні справи, оформлення інформаційних стендів, буклетів.

До нетрадиційних форм партнерської взаємодії можна віднести: презентацію класу, семінари-практикуми, конференції батьків і вчителів, випуск тематичних журналів, відкриті уроки з участю батьків, «Батьківські ринги», «Інтелектуальні ігри», «Банки ідей», участь батьків у творчих конкурсах [10, с. 15].

Звичайно, що нові суспільні зміни передбачають появу нових технологій взаємодії: «Скринька розвитку», «Дерево цілей», «Волонтерство».

Коротко зупинимось на них.

1. «Скринька розвитку». Батьки зможуть внести реальні пропозиції щодо освітнього процесу, організації заходів, попередження можливих порушень та

попередження негативних ситуацій. Значна кількість батьків в Україні є вчителями, науковцями, прикладними психологами та тренерами, тому внесок, пропозиції та допомога в реалізації кожного з них можуть стати справжньою опорою для розвитку партнерських відносин.

2. «Дерево цілей». Дитяче бачення майбутнього під час шкільного процесу корисне як самим дітям, так і батькам і вчителям. Створення такого дерева цілей для кожного з них зможе дати повну інтегровану картину того, як кожен з них бачить освітній процес і взаємодію. Також є можливість помітити суттєві відмінності та спрямувати роботу на превентивні дії проти потенційних труднощів, провести інформаційно-просвітницькі кампанії у потенційних, необхідних і недосяжних сферах діяльності.

3. «Волонтерство». Корисний, активний спосіб взаємодії всіх учасників процесу з цілою спільнотою. Кілька спільних заходів з учнями, батьками та вчителями варто організувати на благо суспільства, окремої громади чи окремої родини в умовах воєнного стану [10].

Сьогодні на особливу увагу заслуговує впровадження дистанційних форм спілкування з батьками, особливо в дні, коли дитина з тих чи інших причин відсутня у закладі: використання комунікаційних та навчальних матеріалів в онлайн-семінарах, майстер-класах, дискусіях, презентаціях практичного змісту, на онлайн-платформах Google Classroom, ZOOM тощо, розміщення відео заняття. Можливе застосування мобільних додатків Messenger, Viber у межах робочого часу.

Отже, педагогіка партнерства – це чітко визначена система взаємовідносин між усіма учасниками освітнього процесу, організована на принципах добровільності та спільності інтересів, яка ґрунтується на повазі та рівності всіх учасників, а реалізація спільної роботи передбачає активне залучення всіх учасників і готовність нести відповідальність за її результати. Партнерську взаємодію сім'ї та школи можна представити як складний процес взаємовпливу цих соціальних інститутів, результатом якого є не лише збагачення виховної функції кожного з них, а й суттєве вдосконалення процесу виховання дитини. На нашу думку, кінцевою метою партнерської взаємодії родини і закладу є становлення особистості дитини. Яскравим прикладом цього і є вислів В. Сухомлинського: «Якщо вчитель став другом дитини, якщо ця дружба осяяна благородним захопленням, поривом до чогось світлого, розумного, у серці дитини ніколи не з'явиться зло» [11, с. 414].

Список використаних джерел

1. Докукіна О. Взаємодія сім'ї і школи в формуванні моральних основ у поведінці молодших школярів : дис. на здобут. наук. ступеня канд. пед. наук. : 13.00.01. Київ, 1993. 176 с
2. Замулко О. І. Соціально-педагогічні умови співпраці навчального закладу з батьками як фактор підвищення якості освіти : монографія. Черкаси, 2016. 258 с.
3. Коханова О. П. Психологія партнерської взаємодії в освіті : навчально-методичний посібник. Київ : Вид-во ПП Щербатих О. В., 2011. 104 с.
4. Корсікова, О., Потапова, Н. (2022) Реалізація педагогіки партнерства у взаємодії закладів освіти та сім'ї у Новій українській школі. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. №, 15(47), 24–29, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.13/47.3>

5. Кравчинська Т. С. Педагогіка партнерства: основні ідеї, принципи та сутність. Підготовка керівних та педагогічних кадрів до реалізації Концепції Нової української школи: зб. статей Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції. Харків : Харківська академія неперервної освіти, 2017. С. 85–88.
6. Мельник С. А., Чуркіна В. Г. Партнерська взаємодія суб'єктів освітнього процесу в полікультурному середовищі. *Джерело педагогічних інновацій*. 2021. №2. С. 20–23.
7. Партнерська взаємодія між школою та сім'єю як необхідна умова формування системи цінностей дитини (з досвіду роботи) : навч.-метод. посіб. / уклад. Г. М. Стеценко, Н. Г. Тіхонова. Кропивницький, 2023. 48 с.
8. Сівак Н. А. Налагодження партнерської взаємодії між батьками та вчителями сучасної початкової школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2015, № 8 (52) с. 410-419
9. Скиба, М. (2019) Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstvashho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/>;
10. Теоретико-практичні засади партнерської взаємодії соціономічної та освітньої сфер: зб. наук. праць за матер. міжрегіонального науково-методичного онлайн-семінару (Хмельницький, 26 квітня 2022 р.) / за ред. Л. О. Данильчук. Хмельницький : 2022. 224 с.
11. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. Вибрані твори: в 5-ти т. Київ : Рад. школа, 1977. Т. 5. С. 410-414.

НЕТРАДИЦІЙНІ ТЕХНІКИ МАЛЮВАННЯ У РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Т. Боярінова

Проблема креативного розвитку сучасного дошкільника є актуальною і потребує постійно пошуку технологій, методик, методів та прийомів освітньої діяльності. Чим різноманітніша дитяча діяльність, тим гармонійніше відбувається розвиток дитини, реалізуються її потенційні можливості й перші прояви творчості. Ось чому одним з найближчих і найдоступніших видів роботи з дітьми в дитячому садку є малювання, художньо-практична діяльність, що сприяє залученню дитини до творчості, дає їй змогу створювати щось красиве, незвичайне. А нетрадиційні техніки малювання підсилюють ефект такого виду продуктивної діяльності та її практичного результату.

Розвиток творчих здібностей дітей досліджували В. Ніканорова, М. Пономаренко та ін. Значний внесок зробили сучасні науковці Н. Гавриш, В. Моляко, Т. Піроженко, Н. Портницька, О. Трусова та інші, які зазначають, що одним з механізмів розвитку творчих здібностей дитини є залучення її до активної практичної діяльності, і підкреслюють роль продуктивних видів діяльності як засобів розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.

Розроблення розвивальних технологій малювання складає мету й предмет багатьох сучасних вітчизняних наукових досліджень та інноваційної практики (Г. Григор'єва, О. Дронова, В. Котляр, Г. Сухорукова та ін.). Зокрема, використання нетрадиційних технік малювання у практичній діяльності з дітьми описали Л. Полякова, В. Рагозіна, Л. Шульга, С. Чепурна.

Розробкою методики викладання образотворчого мистецтва в дошкільному навчальному закладі займалися Н. Голота, О. Дронова, Г. Сухорукова, Л. Янцур та ін. Однак практичний аспект реалізації

завдання розвитку дітей дошкільного віку, зокрема розвитку їх креативності, нетрадиційними техніками малювання потребує подальшого впровадження.

Сьогоднішня освітня діяльність закладів дошкільної освіти зорієнтована на формування й розвиток базових компетентностей дошкільників. Важливою для розвитку дошкільників є художньо-продуктивна компетентність, на формування якої спрямовано освітній напрям Базового компоненту дошкільної освіти [1] «Дитина у світі мистецтва» і передбачає формування почуття краси в її різних проявах, ціннісного ставлення до змісту предметного світу та світу мистецтва, розвиток творчих здібностей, формування елементарних технологічних та художньо-продуктивних навичок, самостійності, культури праці.

Зважаючи на те, що результатом оволодіння дитиною різними видами предметної та художньої діяльності є сформоване емоційно-ціннісне ставлення до процесу та продуктів творчої діяльності, позитивна мотивація досягнень; здатність орієнтуватися в розмаїтті властивостей предметів, розуміння різних способів створення художніх образів, виявлення інтересу до об'єктів, явищ та форм художньо-продуктивної діяльності, а також оволодіння навичками практичної діяльності та культури споживання [1, с. 6], орієнтуємося на застосування нетрадиційних технік малювання, які є ефективними у формуванні художньо-продуктивної компетентності та активному розвитку дошкільників.

Нетрадиційні техніки малювання – це способи створення нового, оригінального твору мистецтва, в якому гармонують все: колір, лінія, сюжет; поштовх до розвитку уяви, творчості, прояву самостійності, ініціативи, вираження індивідуальності [3, с. 17].